

Høgskolen i **Hedmark**

Avdeling for lærerutdanning og naturvitenskap

Lene Nøkleberg Engehaugen

Bachelor i barnehagelærerutdanningen

Omsorg og kompetanse for toddlerne i barnehagen

Care and competence for toddlers in kindergarten

3 BLUS

Våren 2016

Samtykker til utlån hos høgskolebiblioteket

JA ☒ NEI ☐

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage

JA ☒ NEI ☐

Norsk sammendrag

Tittel: Omsorg og kompetanse i barnehagen	
Forfatter: Lene Nøkleberg Engehaugen	
År: 2016	Sider: 35
Emneord: Omsorg, toddlere, barnehagepersonalets kompetanse	
Sammendrag: <p>Temaet for denne bacheloroppgaven er omsorg, og den omhandler hvordan barnehagepersonalet med sin kompetanse kan fremme omsorg for toddlerne, ett- og toåringene, i barnehagen. Det er foretatt en kvantitativ undersøkelse med telling av begreper i <i>Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver</i> (Kunnskapsdepartementet, 2011) samt Stortingsmelding nr. 19 (KD, 2015-2016), nr. 24 (KD, 2012-2013) og nr. 41 (KD, 2008-2009) for å finne ut om omsorgsbegrepet får like stor plass som lek- og læringsbegrepene.</p> <p>Teori og fagkunnskap er benyttet for å finne ut hvem toddlerne er, og hva som særpreger deres væremåte. Tidlig tilknytning, samt tilknytning i barnehagen sett i sammenheng med omsorg og barnehagepersonalets samlede kompetanse er viktige faktorer for å lykkes med å fremme den tryggheten og omsorgen toddlerne trenger i sin barnehagehverdag.</p> <p>Min problemstilling er derfor «Hvordan kan barnehagepersonalet med sin kompetanse bidra til å fremme omsorg for for toddlere i barnehagen?»</p>	

Engelsk sammendrag (abstract)

Title: Care and competence in kindergarten	
Authors: Lene Nøkleberg Engehaugen	
Year: 2016	Pages: 35
Keywords: Care, toddlers, kindergarten-staff's competence	
Summary: <p>The theme of this bachelor thesis is caring, and it deals with how the kindergarten staff with their competence can foster care to toddlers, one- and two-year-olds, in kindergarten. It is made a quantitative survey with the counting of concepts in the <i>Framework plan for the kindergarten content and tasks</i> (Ministry of education, 2011) as well as the report to the White paper nr. 19 (MOE, 2015-2016), nr. 24 (MOE, 2012-2013) and nr. 41 (MOE, 2008-2009) to find out if the care-concept gets as much place as the play- and learning concepts.</p> <p>Theory and expertise is used to find out who the toddlers are, and what is the distinguishing characteristic of their behaviour. Early connection, as well as the connection in the kindergarten set in the context of care and kindergarten staff's overall skills, are key factors to successfully foster safety and care toddlers are in need of at their days in kindergarten.</p> <p>My theme will be: «How can kindergarten staff with their competence contribute to foster care for toddlers in kindergarten?»</p>	

Forord

Jeg ønsker å rette en stor takk til alle som har hjulpet meg på veien til en ferdig bacheloroppgave. Veien har vært lang og jeg har erfart mye på ferden. Jeg vil takke de dyktige lærerne ved Høgskolen i Hedmark, avd. Hamar som har gitt meg kunnskap og kompetanse på et faglig høyt nivå gjennom tre år, og spesielt min veileder Kristin Sjøby for gode veiledninger med gode råd og tips når jeg har stått litt fast.

Jeg vil takke min kollokviegruppe for støtte, erfaringsutveksling og gode samtaler omkring bacheloroppgaven underveis. Det har vært samtaler som har vært undrende, utfordrende, lærerike og ikke minst oppmuntrende. Det har vært nødvendig og berikende i en så stor prosess som dette har vært.

Helt til slutt vil jeg takke min fantastiske familie som har vært tålmodige og forståelsesfulle under hele prosessen. Det har vært perioder der jeg som mamma og samboer har hatt lange og intense stunder foran dataen, og dere har tatt hensyn og gitt meg arbeidsro. Jeg vil også takke øvrig familie for god hjelp. Jeg hadde aldri klart dette uten deres forståelse, tålmodighet og hjelp. TAKK!

Hamar 20. mai, 2016

Innholdsfortegnelse

Norsk sammendrag	2
Engelsk sammendrag (abstract)	3
Forord	4
Innholdsfortegnelse	5
1. Innledning	7
1.1 Min førforståelse	7
1.2 Problemstillingen	9
1.3 Oppbygging av bacheloroppgaven	10
2. Teori	11
2.1 Hva kjennetegner toddlerne?	11
2.2 Omsorgsbegrepet	13
2.3 Privat og uformell omsorg – offentlig og formalisert omsorg	14
2.4 Forskning om personalets kompetanse	15
2.5 Personalets samlede kompetanse	16
Figur 2 Kompetansebegrepet	17
2.6 Personlig kompetanse	19
2.7 Hvordan kan barnehagepersonalet fremme omsorg for toddlerne?	20
2.8 Tidlig tilknytning knyttet til omsorg	21
2.9 Tilknytning og trygghet i barnehagen i forhold til omsorg	21
3.0 Metode	24

3.1 Reliabilitet og validitet	25
4.0 Kvantitativ undersøkelse og funn	27
Tabell 1	28
5.0 Drøfting og konklusjon	30
Litteraturliste	33
Vedlegg.....	35

1 Innledning

For å skrive en god oppgave må tema være av stor interesse. Tema jeg har valgt for min bacheloroppgave er de yngste barna i barnehagen, toddlerne, og hva barnehagepersonalet trenger av kompetanse for å fremme omsorg for dem i barnehagehverdagen. Jeg har valgt å ha en fenomenologisk forankring til barn og barndom i denne oppgaven, og støtter meg på Løkken og Merleau-Pontys oppfatning av hvordan toddlerne er i verden, og hvordan de opplever verden gjennom sin kropp (Løkken, 2004, s. 17).

Bakgrunnen for mitt valg av tema stammer fra min interesse for de aller yngste etter å ha hatt praksis på småbarnsavdeling i to år, samt tatt fordypning om de yngste barna i barnehagen på høyskolen. Jeg har tilegnet meg teoretiske kunnskaper ved høyskolen, og det å sette teori i sammenheng med praksis har gitt meg en større innsikt i toddlernes hverdag, og om hvordan det er å være liten i barnehagen. Det å være liten i barnehagen innebærer mye nytt for barna. Jeg vil med min bacheloroppgave rette fokus på det jeg mener er det aller viktigste for dem, nemlig omsorg og trygghet. De kommer fra foreldrenes/foresattes trygge favn og skal inn i en institusjon med mange andre barn og voksne de ikke kjenner. Jeg vil ta for meg styringsdokumentene fra Stortinget; Stortingsmelding nr. 19 (2015-2016), nr. 24 (2012-2013) og nr. 41 (2008-2009), samt *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (Kunnskapsdepartementet, 2011) for å telle begrepet omsorg opp mot lek- og læringsbegrepene. Kom begrepet omsorg tydeligere fram i tidligere Stortingsmeldinger, og har begrepet læring fått en enda mer dominerende posisjon i barnehageorganisasjonen? Jeg vil forsøke å finne svar på om omsorgsbegrepet «usynlig-gjøres» i forhold til lek- og læringsbegrepene i styringsdokumentene. Funnene fra undersøkelsen vil jeg knytte mot relevant teori om temaet.

1.1 Min førforståelse

Min oppfatning av hva de yngste barna trenger i barnehagen bygger jeg på erfaring med egne barn, og vikariat i barnehage. Jeg har tatt et assistentkurs for en del år tilbake. Der var det mer generell opplæring, og ikke spesifikt de yngste barna vi lærte om. Som mor vet jeg at omsorg og trygghet er meget viktig; det å gi nærhet, kjærlighet og oppmerksomhet gjennom hele døgnet er en selvfølge. I en organisasjonssammenheng ligger det så mye mer bak begrepene

enn jeg tidligere har reflektert over, og måten man yter omsorg på er ikke styrt av de samme personlige følelser som man har til sitt eget barn. Jeg hadde ingen særlig kunnskap og kompetanse utenom dette knyttet til de yngste barna, toddlerne, fra 1-2 år.

Tre år på høgskolen med fordypning i de yngste barna i barnehagen, samt to år på småbarnsavdeling i praksis, har gitt meg et videre og mer profesjonelt syn på omsorg for de aller minste. Med så mange små i barnehagen er det viktig at vi som jobber der skal være gode og trygge voksne for å etablere nære relasjoner med dem. Vi må være oppmerksomme og lydhøre, og kunne tolke dem både verbalt og nonverbalt for å kunne gi dem en så god barnehagehverdag som mulig (Haugen, Løkken & Røthle, 2013). Det blir lagt vekt på kompetanse innad i organisasjonen, men samtidig er personlig kompetanse like viktig for at en trygg og god relasjon skal kunne finne sted. Jeg har derfor valgt å fokusere på barnehagepersonalets samlede kompetanse, for å se helheten av hva som trengs for å belyse begrepet (Skau, 2011).

Mitt fokus er å få svar på hva barnehagepersonalet trenger av fagkunnskaper og kompetanse for å gjøre barnehagehverdagen for toddlerne så god og trygg som mulig. *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* skriver at «Barn har rett til omsorg og skal møtes med omsorg» (...) og at «Barnehagens personale har en yrkesetisk forpliktelse til å handle omsorgsfullt overfor barn i barnehagen» (KD, 2011, s. 29). Dette vil stille krav til de ansatte med tanke på deres faglige, men også personlige kompetanse. Jeg vil greie ut om omsorg, trygghet, tilknytning, hvem toddleren er, og barnehagepersonalets samlede og personlige kompetanse i kapitlene som følger.

Jeg har ikke fokusert på begrepene *omsorg*, *lek* og *læring* i styringsdokumentene i forkant av bacheloroppgaven, men jeg vet at disse begrepene er viktige i barnehagesammenheng. Diskusjoner under studietiden har gjort meg nysgjerrig på om omsorgsbegrepet er vektlagt på lik linje med lek og læring fra politisk hold. I media hører man stadig at læring er satsningsområde i barnehagen for at barna skal bli rustet til skolegang. Jeg vil vite mer om vektlegging og fordeling av begrepene i styringsdokumentene. Kartlegging av hvor mange ganger begrepene forekommer, kan kanskje gi meg noen svar.

1.2 Problemstillingen

Formålet med min problemstilling er å finne ut hva barnehagepersonalet trenger av kompetanse for at toddlerne skal få en så trygg og god barnehagehverdag som mulig. Jeg ønsker også å se på om styringsdokumentene, som tidligere nevnt, fremmer begrepet omsorg eller legger mer vekt på begrepene lek og læring.

Min problemstilling lyder derfor som følgende:

«Hvordan kan barnehagepersonalet med sin kompetanse bidra til å fremme omsorg for toddlerne i barnehagen?»,

«How can kinderkindergarten staff with their competence contribute to foster care for toddlers in kindergarten?»

Mitt viktigste fokus er at alle barn skal ha en trygg og god hverdag, og spesielt viktig er det å møte de yngste på en slik måte at både de og foreldrene skal føle seg trygge på at vi ivaretar barna med respekt og uforbeholden omsorg. Det er i barnehagen barna danner grunnlaget for hele deres liv i organisasjoner, som barnehager og skoler er, og jeg vil se på viktigheten av denne oppgaven barnehagepersonalet har. Gjennom FNs barnekonvensjon er barnehagelærere forpliktet til å gi barnet omsorg (KD, 2011), og jeg ønsker svar på om omsorgsbegrepet blir vektlagt i like stor grad som lek og læring i styringsdokumentene. Det viktigste for barna i deres barnehagehverdag er omsorg og trygghet. Det er det mest vesentlige for å kunne utvikle seg, danne relasjoner, kunne leke, lære og oppleve mestring. Uten omsorg og trygghet kan deres dannelses- og utviklingsprosess bli hemmet og ikke alle vil kunne takle hverdagen på en like god måte (Hagen, Løkken & Röthle, 2013). Jeg vil se på viktigheten av en god faglig kompetanse blant de ansatte, og samtidig trekke fram den personlige egenskapen som er viktig for å yte god omsorg og gi trygghet; Den samlede kompetansen.

Problemstillingen har vært under utvikling gjennom hele prosessen, og jeg har fått god hjelp av min veileder for å komme frem til rett ordlyd. Det å ikke tenke for bredt i en bachelor er viktig, og er en del av utfordringen med å skrive en stor oppgave. En lærerik og meget interessant prosess.

1.3 Oppbygging av bacheloroppgaven

Oppgaven har til nå tatt for seg en innledning der valg av tema, min førforståelse og valg av problemstilling har blitt presentert. Videre vil jeg presentere funn fra styringsdokumentene med en oppfølging gjennom hele teorikapittelet hvor jeg drøfter funnene og teori opp mot problemstillingen; *Hvordan kan barnehagepersonalet med sin kompetanse bidra til å fremme omsorg for toddlerne i barnehagen?* Her vil jeg benytte en kvantitativ metode for å kunne gi data i form av målbare enheter, og hva dette går ut på vil jeg greie ut om i kapittelet *metode*. I teorikapittelet vil jeg ta for meg begrepet omsorg, greie ut om hvem toddleren er, skrive litt om det som er vesentlig i forhold til tilknytning og det å være liten i barnehagen knyttet mot begrepet omsorg, og om den samlede kompetansen de ansatte i barnehagen bør ha for å kunne gi omsorg. Til slutt i min bacheloroppgave vil jeg komme med en drøfting og en konklusjon.

Jeg har i min bachelor valgt innfallsvinkel A, fordi jeg ville benytte sentrale styringsdokumenter, og andres teori til å drøfte min oppgave, og velger å benytte datainnsamling uten å være i direkte kontakt med feltet. Innfallsvinkel B med datamateriale fra praksisfeltet ble valgt bort fordi jeg trodde det skulle bli mer jobb, og innfallsvinkel C med et visuelt produkt anså jeg meg som lite kompetent til å velge, og at det krevde flere godkjenninger.

2 Teori

I dette kapitlet vil jeg presentere mitt valg av litteratur, sett i sammenheng med min kvantitative undersøkelse i St. Meld. nr. 19 (2015-2016), nr. 24 (2012-2013) og nr. 41 (2008-2009), samt *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (2011). Litteraturen er relevant for å besvare min problemstilling; *Hvordan kan barnehagepersonalet med sin kompetanse bidra til å fremme omsorg for toddlerne i barnehagen?*

Jeg har valgt å greie ut om hvem toddlerene er, og hva som kjennetegner dem, nettopp fordi toddlerne har sin egen måte å være i verden på (Løkken, 2004). Jeg beskriver begrepet omsorg og hvordan barnehagepersonalet kan gi omsorg til toddlerne, samt forskjellen på privat og uformell omsorg – offentlig og formalisert omsorg. Jeg har valgt å introdusere den tidlige tilknytningen før jeg presenterer tilknytning og trygghet i barnehagen. Alt i tilknytning til omsorg. Til slutt i teorikapitlet vil jeg se på barnehagepersonalets samlede kompetanse, da det er det viktigste aspektet for hvordan omsorg blir fremmet til toddlerne. Gjennom teorikapitlet vil jeg trekke inn funnene fra de offentlige styringsdokumentene og belyse teoridelen med praksiserfaring og drøfting.

Bacheloroppgaven er satt sammen av en undersøkelse i offentlige styringsdokumenter samt en teoridel med relevant litteratur for å belyse og forsøke å finne svar på problemstillingen. Den mest brukte litteraturen er: Kunnskapsdepartementet (2009), (2011), (2013) og (2016), Løkken (2004), Skau (2011), Dallan (2012) og Drugli (2014).

I tillegg har jeg hentet inspirasjon fra andre bøker, artikler, regjeringen.no og andre kilder. Alt som er brukt i oppgaven vil bli oppført som kilder i litteraturlisten.

2.1 Hva kjennetegner toddlerne?

Begrepet toddler stammer fra det engelske språket, og Løkken knytter det til betegnelsen «den som stabber og går». Helt presist er det små barn i alderen ett til to år det er snakk om. Løkken skriver at begrepet toddler direkte oversatt til norsk betyr «stabber». I det norske språket er det mer vanlig å benytte begrep som «småbarn» eller «smårollinger» om denne aldersgruppen, men at disse begrepene også fint kan benyttes på litt eldre barn. Jeg velger som Løkken å

benytte meg av begrepet toddler som en betegnelse på barn i ett- og toårsalderen, i mangel av et godt norsk begrep (Løkken, 2004, s. 16-17).

Det engelske begrepet betegner også at disse små barna har et karakteristisk ganglag og at deres bevegelser er spesielt kroppslige.

Den franske eksistensfilosofen Maurice Merleau-Ponty har et fenomenologisk syn der han fremhever kroppen til toddlerne «som gjennom aktiv, meningssøkende handling/bevegelse *vet* og forstår» (ref. i Løkken, G. 2004. s. 17). Fenomenologi betyr hvordan fenomener i den ytre verden fremtrer for oss mennesker (Bø & Helle, 2014, s. 78), og med andre ord mener Merleau-Ponty at vi opplever at vår tilstedeværelse i verden som meningsfull bare ved å være til. Det kognitive, våre tanker, henger sammen med kroppen, og det er gjennom kroppen vi vet og forstår, også før vi kan tenke eller sette ord på inntrykkene og opplevelsene.

Når vi vet dette, så skjønner vi hvorfor toddlernes sosiale omgang med hverandre er meningsfull og har egenverdi. Gunnvor Løkken støtter seg til Merleau-Pontys oppfatning om den levde kroppen; «at kroppen er personlighetens subjekt, og at det er gjennom kroppen bevissthet og språk tar form» (Løkken, 2004. s. 21), og hun ønsker å forankre toddlerne i hans filosofi, noe jeg også finner interessant. På denne måten ønsker hun å bidra til at vi ser barn som kroppssubjekter og at de samhandler med hverandre og danner sin helt egen kultur ut fra dette (Løkken, 2004. s. 16-17). For at toddlerne skal være trygge i sin egen kultur, må de først oppleve omsorg og trygghet i sin barnehagehverdag (Drugli, 2014, s. 34-35). Det er derfor viktig at barnehagepersonalet er bevisste sin egen kompetanse når det gjelder omsorg og hva toddlerne trenger for å føle seg trygge, ellers kan relasjonen med andre toddlere stagnere.

Kroppen vår er noe vi aldri kan flykte fra, vi erfarer andre mennesker som en kroppslighet, og vi er bevisst på at andre mennesker også er subjekt, ikke en ting. Merleau-Pontey mener at alle barn tar sin tilstedeværelse i verden for gitt, på en interaktiv måte der de samhandler med andre barn (Bø & Helle, 2014, s. 132); De opplever verden rundt seg på en annen måte enn voksne, og har ingen bekymringer (Løkken, 2014, s. 35).

Det å kunne se toddlere som en egen gruppe og vite at disse ett- og toåringene trenger omsorg og trygghet for å utvikle seg og danne relasjoner med andre barn i barnehagen, er en selvfølge for personalet i barnehagen. Kunnskap og kompetanse innad småbarnspedagogikken er viktig for å gi toddlerne det beste springbrettet til videre utvikling, og for å styrke samholdet toddlerne imellom.

2.2 Omsorgsbegrepet

Omsorg er et begrep som ofte blir brukt i forbindelse med kvalitet i barnehagetilbudet for små barn. og ifølge pedagogisk ordbok står ordet omsorg for:

«omtanke, det å ta vare på, å sørge for, gi stell, pleie eller varetekt; 1) tidl. brukt i snever betydn. om samfunnets pleie og hjelp til eldre og vanskeligstilte; 2) Siden 1970-årene er uttrykket blitt utvidet til å omfatte både samfunnets organiserte helse- og pleiearbeid blant alle hjelpetrengende, inkludert pedagogisk ivaretagelse og stimulering f. eks. i barnehager og andre institusjoner for barn og unge, og når det gjelder foreldres og andre foresattes omhu for oppdragelse av egne barn» (Bø & Helle, 2013. s. 214-215).

Hvis man skal utvikle kvaliteten i barnehagen må personalet ha evne og vilje til å se at omsorg og pedagogisk arbeid fungerer som en helhet. Omsorg er et vanskelig begrep, og i stedet for å prøve å tolke begrepet omsorg, bør vi heller prøve å forstå det. Omsorg er noe som skjer gjennom en handling, noe man kan oppleve og noe man kan gi. Den amerikanske filosofen Nel Noddings «meiner at omsorg primært er ein verdifull type relasjon mellom to menneske, omsorgsgjevar og mottakar, og sekundært ein karakteristisk måte å «vera i verda» på for å verkeligjera en slik relasjon (ref. i Haugen, 1998. s. 71).

Omsorgsbegrepet ble trukket inn i Rammeplan for barnehagen når formålet i lov om barnehager ble utdypet. I barnehageloven §1 Formål, 1. ledd, første punktum står det skrevet at «Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling» (KD, 2011. s. 29). Denne loven stiller krav til personalet, og det er forventet at alle barn skal oppleve omsorg, at de skal få oppmerksomhet og bli sett og hørt hver eneste dag både som enkeltperson og i gruppe. På denne måten får barnet lov til å medvirke i sin egen hverdag; det får en trygghet og en sikkerhet som er med på å utvikle barnet og som gir dem en følelse av fellesskap, respekt og inkludering (Johannesen & Sandvik, 2008). I temahefte om de minste barna i barnehagen kan vi lese at «omsorg kan sees på som en lyst, en relasjon, og en handling (...) og at barna ikke er passive mottakere, men i høyeste grad en aktiv part i omsorgsrelasjonene (Haugen,

1998, ref. i KD, 2006 s. 22). Dette beviser at barna får og vil medvirke i egen hverdag også når det gjelder omsorg.

Til tross for dette viser den nyeste St. Meld. nr. 19 (2015- 2016), at begrepet omsorg dessverre har fått mindre plass enn i St. Meld nr. 41 (2008-2009). Vi kan se ut fra tabell 1 at omsorgsbegrepet nevnes 94 ganger i motsetning til *lek* som nevnes 214 ganger og *læring* som nevnes 413 ganger. Det at omsorg tilsløres, til tross for at det er lovpålagt i barnehagen, og at læringsbegrepet trer fram som mer sentralt, fører til en fokusforskyvning i barnehagens sammensatte og helhetlige samfunnsoppdrag. FNs barnekonvensjon slår fast at omsorg er en rettighet som barnet har, og det uttrykkes med tre p-er som står for «protection», «provision» og «participation». På norsk oversatt til omsorg, rettighet og behov. Staten har påtatt seg et ansvar med å skrive under på FNs barnekonvensjon, og å ha gjort den til norsk lov i 2003 (Thoresen, 2015, s. 130-131), så hvorfor begrepet omsorg nå får en så liten rolle i St. Meld.nr. 19 (2015-2016), og senere i den nye reviderte rammeplanen, som skal bygge på nettopp denne, er noe å tenke bevisst over.

2.3 Privat og uformell omsorg – offentlig og formalisert omsorg

Synnøve Haugen skriver om en todeling av omsorgen, skapt av den moderne velferdsstaten. Karen Jensen (1992) har skissert den slik og hun refereres av Haugen (1998): Omsorgen deles inn i den private og uformelle omsorgen. Den private er spesifikk, intim, spontan og personorientert. Den private omsorgen er gjerne utøvd av de som står oss nærmest, våre pårørende. Den offentlige og formaliserte omsorgen er utøvd av profesjonsgrupper og kjennetegnes av oppgaveorientering, avstand, regelstyring og planlegging. Haugen skriver videre at Jensen hevder denne todelingen har ført til at vi har fått flere kunnskapskilder. Både fra egne opplevelser i egne liv og fra fagkunnskap. Det er en spenning mellom disse kildene, og Jensen mener vår hverdagskunnskap fort kan bli fortrenget, og at institusjonene på denne måten fort kan miste viktig omsorgskvalitet i sitt daglige virke.

Nettopp denne påstanden er et viktig aspekt med tanke på problemstillingen: *Hvordan kan barnehagepersonalet med sin kompetanse fremme omsorg for toddlerne i barnehagen?* Jensen mener at hvis man kun tenker fagkunnskap, stiller man seg på utsiden og tenker som

en utenforstående, man legger ingen følelser, nærhet eller varme i omsorgen. Faren for at det kun blir overflatisk omsorg er til stede, mener hun, hvis profesjonsutøverne legger den private omsorgen til side når de er på jobb (Haugen, 1998. s 83). Dette beviser at det er den helhetlige kompetansen som er viktig når man jobber i barnehagen. Uten at den sammensatte kompetansen der både faglighet, kunnskap, kompetanse og personlig egnethet er tilstede, så vil det gå ut over barna på en eller annen måte.

2.4 Forskning om personalets kompetanse

Det står skrevet i St. Meld. nr. 19 (2015-2016) at det er faglig enighet blant forskere hva som er viktigst når det kommer til barns trivsel og utvikling i barnehagen. Det å ha faglig kompetanse og at voksentettheten er god, er meget viktig. OECD – *Organization for Economic Co-operation and Development* (Bø & Helle, 2013. s. 213) påpeker at det er de personene uten formell utdanning, assistentene, som tilbringer mest tid med barna i barnehagen, og ser på dette som en utfordring med tanke på kvaliteten. Styreren har ansvaret for at den pedagogiske kompetansen blir brukt i barnehagen. Det er viktig for å skape et best mulig omsorgs- og læringsmiljø for de barna som går i barnehagen. Styreren må være synlig, se sine ansatte, engasjere seg og kunne motivere til faglig arbeid. Min hjem-kommune tilbyr assistenter muligheten til å bli barne- og ungdomsarbeider. Dette for å heve kunnskapsnivået og ha fokus på økt kvalitet i barnehagene. Det står skrevet i *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* at barnehagene bør samarbeide med skoler som utdanner fagarbeidere samt høyskoler og universitet for å bidra til kompetanseheving (KD, 2011, s. 61).

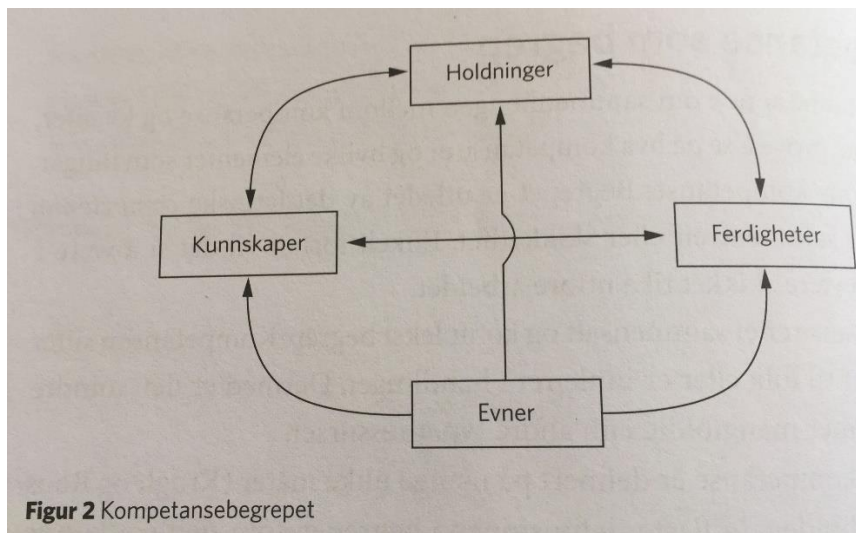
St. Meld. nr. 19 (2015-2016) nevner en undersøkelse hvor man fokuserte på tidsbruk i barnehagen. Den viser at styrerne er opptatt med rapporteringsarbeid oppover i rekkene, og at mye av det pedagogiske arbeidet styrer egentlig har ansvar for derfor legges over på den pedagogiske lederen. Pedagogisk leder har et særlig ansvar for å sikre at det pedagogiske arbeidet blir utført på en faglig, kvalitetsmessig god måte. Pedagogisk leder skal sørge for at *Rammeplanens* intensjoner blir oppfulgt og utført ut fra kommunens eller barnehagens føringer, samt at han/hun er en god rollemodell for de andre ansatte. Praktisk jobbing med barna på avdelingen er et eksempel på dette (KD, 2015-2016).

OECD anbefaler at de pedagogiske lederne må få mer tid i sin planlegging med det pedagogiske arbeidet, være seg veiledning, opplæring av ansatte eller dokumentasjonsarbeid. De anbefaler og en kontinuerlig kompetanseheving innad i barnehagene, og at barnehagelæreren på denne måten kan utvikle en spisskompetanse. Barnehagen er i stadig endring, og det er store endringer når det gjelder global mobilitet, teknologi og mangfoldet av familietyper. Det er barnehagepersonalet som i nært samarbeid med barnas foreldre/foresatte skal gi barna god omsorg og bidra til at hvert enkelt barn skal kunne utvikle seg og trives. Alle barn skal ses og høres (Johannesen & Sandvik, 2008), og Regjeringen legger vekt på å øke kompetansen blant både styrere og pedagogiske ledere, samt ansette flere pedagogiske ledere for å ta unna noe av arbeidsmengden og sikre faglig nærhet til barna (KD, 2015-2016, s. 69-73). Regjeringen har allerede iverksatt og videreført en strategi som vil bidra til kvalitetsutvikling og en reduksjon av kvalitetsforskjeller i barnehagene i Norge; «*Kompetanse for framtidens barnehage. Strategi for kompetanse og rekruttering 2014-2020*» (KD, 2015-2016, s. 74).

Målene for strategien er at barnehagene skal beholde de som allerede er utdannet barnehagelærere og fagarbeidere. I tillegg må kompetansen heves og barnehagene må bli en attraktiv arena å jobbe i. Det er på tide å heve kompetansen for dem som skal jobbe med det mest dyrebare som finnes, nemlig barna.

2.5 Personalets samlede kompetanse

Begrepet kompetanse stammer fra det latinske begrepet *competeina*, og betyr sammentreff eller skikkethet. Det vil si å være i stand til/ å være skikket til å utføre det arbeidet man blir satt til å utføre. Gotvassli sier begrepet er sammensatt og komplekst, og at kompetansen ofte er innarbeidet i handlinger og sitter i hodet på folk (Gotvassli, 2013, s. 17). Gotvassli trekker fram Lai (2004) sin modell om kompetansebegrepet som en samlet helhet. Hun viser med sin modell at:

Kompetanse er de samlede kunnskaper, ferdigheter, evner og holdninger som gjør det mulig å utføre aktuelle funksjoner og oppgaver i tråd med definerte krav og mål (ref. i Gotvassli, 2013, s. 18).

Figuren viser en samlet kompetanse med teoretiske kunnskaper, yrkesspesifikke ferdigheter og personlig kompetanse, og som Skau skriver, så henger disse aspektene nøye sammen, de påvirker hverandre og er avhengige av hverandre. Alle aspekter kommer til uttrykk i våre handlinger samtidig, bare med ulik tyngde (Skau, 2011, s. 58).

Etter dagens forskrift i barnehageloven skal det være en pedagogisk leder per 7-9 barn når barna er under tre år. Den pedagogiske lederen skal ha barnehagelærerutdanning eller annen treårig pedagogisk utdanning på høyskolen med videreutdanning i barnehagepedagogikk. (St Meld. nr. 41, 2008-2009. s. 23). Alle ansatte i en barnehageorganisasjon er i kontakt med barna, og det krever derfor at de har kunnskap om barn, barndom og barnehagens samfunnsmandat (KD, 2011, s. 7). Steinsholt & Øksnes nevner i sin artikkel at betydningen av barn og barndom alltid har vært gjenstand for forhandlinger og splid, både i sosialt samspill med andre barn og gjennom diskurser i offentligheten (Steinsholt & Øksnes, 2002, s. 21) Dette har ifølge David Buckingham (2002) igjen ført til at barn og barndom har blitt gjenstand for en konstruert kategori, som igjen blir kodifisert gjennom lovverk og politiske dokumenter (Buckingham ref. i Steinsholt & Øksnes, 2002, s. 21).

Stortinget har gitt barnehagene et omfattende samfunnsmandat gjennom barnehagelovene (KD, 2011, s. 7). Selv om omsorgsbegrepet kun er nevnt en gang, mot lek og læring som er

nevnt to ganger i samfunnsmandatet, er det allikevel formulert slik at det blir oppfattet som omsorgsfullt. Samfunnsmandatet nevner blant annet respekt, åndsfrihet, nestekjærlighet, tilgivelse, likeverd, solidaritet, egenverdi, tillit, fellesskap og vennskap. Begreper mange tolker som omsorgsfulle, og til det beste for barna.

Norge fikk sin første barnehagelov i 1975, men i 2008 vedtok Stortinget en ny og omfattende formålsbestemmelse for barnehagen. Denne tydeliggjør hvilket overordnet formål samfunnet har gitt barnehagene, og gir uttrykk for hvilke normer og verdier samfunnet vektlegger. (se vedlegg av boks 1.1 *Barnehagens nye formålsparagraf*). «Gjennom barnehageloven og *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (KD, 2011) er det lagt statlige føringer for å sikre kvaliteten i barnehagetilbudet og oppfyllelse av barnehagens samfunnsmandat» (St. Meld. nr. 41, 2008-2009. s. 8). I barnehagene jobber man ut fra Barnehageloven og *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (KD, 2011) for å sikre at kvaliteten i barnehagen blir oppfylt (Kvistad & Søbstad, 2005).

I St. Meld. nr. 19 (2015-2016) kan man lese at det var omtrent 94 000 ansatte i barnehagene 2014, hvis man trekker fra de som jobber med det administrative og merkantilt er det 84 000 igjen. Av disse var ca. 39 % barnehagelærere, 16 % barne- og ungdomsarbeidere, 4% har annen pedagogisk bakgrunn. Det vil si at hele 40 % av de ansatte i barnehagene har en annen utdanning eller har ingen utdanning utover grunnskolen. Det manglet ca. 3 700 barnehagelærere for å oppfylle pedagognormen per desember 2014 på landsbasis (St. Meld. nr. 19. s. 69-70). Igjen belyses viktigheten av å skape interesse for barnehageyrket, og holde på dem som har tatt utdannelsen ved å bidra til etterutdanning og kompetanseheving.

Barnehageansatte plikter å sette seg inn i de førende rammer for sin barnehage, lese årsplanen, og på den måten ha kompetanse på hva barnehagen står for. De forskjellige barnehagene vil alltid ha forskjellige satsningsområder, og det blir avgjørende at de ansatte setter seg inn i nettopp sin barnehages årsplan, i tillegg til de offentlige styringsdokumentene som er sentrale for alle barnehager.

Barnehagens ansatte bør ha kunnskaper om at et godt samspill mellom barn og voksne kjennetegnes av at de voksne er lyttende, omsorgsfulle, engasjerende og tilgjengelige (Haugen, Løkken & Röthle, 2013). De bør og ha kjennskap til at et godt og tett samarbeid med foreldrene/foresatte er viktig for å gi barna en så god oppfølging som mulig (Glaser, 2013). Ikke alle barnehageansatte har lik kompetanse, og for å gjøre hverandre bedre er vi avhengig

av å dele vår kompetanse. Dette fører til økt kvalitet innenfor barnehagen, og er til det beste for barna.

2.6 Personlig kompetanse

Personlige kompetanse er en viktig del av profesjonaliteten, og en del av den helhetlige kompetansen en barnehagelærer trenger for å være god i sitt yrke (Skau, 2011, s. 51). Hvordan man selv er som person og hvilken kompetanse man har, er med på å forme hvordan man tolker og handler i forskjellige situasjoner. Utfra handlingene våre høster vi erfaringer. Ikke alle erfaringer er gode, men vi kan alene eller i fellesskap reflektere over hva som var bra og hva som ikke var fullt så bra, for deretter å gjøre endringer. «Personlig bevisstgjøring skjer ved at vi legger merke til hva vi selv gjør, hvordan vi reagerer i ulike situasjoner, og hvilke tilbakemeldinger – verbale og nonverbale – vi får fra andre (Skau, 2011. s. 147).

Det å bli mer bevisst betyr å gi seg selv ærlige og nyanserte svar på vanskelige spørsmål, og man må tåle å få noen ubehagelige svar for å stadig kunne utvikle seg til det bedre. Det handler om å utvikle seg og hente inspirasjon, støtte og erfaringer fra hverandre. Vi er hverandres motivasjon i tillegg til barna som trenger omsorg og oppmerksomhet (Skau, 2011) Barnehagepersonalet kan gjøre hverdagen til toddlerne mye bedre ved å være bevisste på hvordan de handler i samvær med barna og hvordan de takler utfordringer.

Skau skriver at det kan være vanskelig å skille mellom personlig og upersonlig, og det å være privat og offentlig. Det å være profesjonell i sitt yrke sammenlignes ofte med det å være kompetent, som igjen av noen blir oppfattet som det å være upersonlig. Personlig og privat blir ansett for å være det samme, og blir ansett av noen som upassende i profesjonelle yrker. Disse synene er ikke entydig. Skau skriver videre at i arbeid med mennesker, levende skapninger, er ikke det å være personlig en motsetning til det å være profesjonell. Det er tvert imot: «I sosiale yrker innebærer god profesjonalitet at yrkesutøveren også er i stand til å være personlig» (Skau, 2011. s. 44) Det å være tilstede i relasjonen med et annet menneske krever at man er personlig, man må la seg berøre for å kunne berøre den andre. Hvis ikke forblir man den samme, og da er ikke måloppnåelsen som profesjonsutøver nådd.

Når man jobber med mennesker er hensikten nettopp det å kunne endre noens helsetilstand, kunnskapsnivå eller sosiale velferd til det bedre. I en barnehagehverdag overføres dette til å

gjelde velferden til de små barna Skau, (2011). Gi dem trygghet og omsorg på et plan der både personlig og faglig kompetanse er viktig. Jeg synes dette gir gode svar på det problemstillingen spør om, nemlig: *Hvordan kan barnehagepersonalet med sin kompetanse bidra til å fremme omsorg for toddlerne i barnehagen?*

2.7 Hvordan kan barnehagepersonalet fremme omsorg til toddlerne?

Nodding mener at alle har erfart hva omsorg er og at alle har en oppfatning om hva det er gjennom hverdagslige assosiasjoner. Denne oppfatningen er intuitiv og omhandler både følelser og en forståelse det kan være vanskelig å sette ord på (ref. i Haugen, 1998, s. 71). For de yngste barna er det å sette ord på omsorg muligens enda vanskeligere enn hos voksne, og kompetansen til barnehagepersonalet blir derfor avgjørende for hvordan omsorg fremmes på en god og ansvarsfull måte.

«En omsorgsfull relasjon er preget av lydhørhet, nærhet, innlevelse og evne til vilje og samspill. Omsorg er grunnleggende i alt man gjør i barnehagen, og det skal prege alle situasjoner i hverdagslivet og komme til uttrykk når barn leker og lærer, i stell, måltider og påkledning» (Kunnskapsdepartementet, 2011. s. 31).

Det vil si at omsorg er noe som skal kunne oppleves i enhver handling og situasjon i barnehagehverdagen, både i relasjonen mellom personalet og barna, men også barna imellom. Det å gi barna omsorg, og lære dem å ta imot og gi omsorg selv, skaper grunnlaget for utvikling av sosial kompetanse og gir dem et godt bidrag i deres livslange læring. Barnehagepersonalet veileder barna med sine holdninger og handlinger, og barna lærer på denne måten hvordan de kan veksle mellom samfunnets normer, sosiale krav og deres egen væremåte. Personalet skal være nærværende og engasjerte i hvert enkelt barns trivsel og utvikling, de skal være tilgjengelige, anerkjennende, se barna og gi dem bekreftelse (Haugen, Løkken & Røthle, 2013). De skal også være gode rollemodeller som lar barna prøve ut samtidig som de veileder. Små barn vet ikke alltid hvordan de skal oppføre seg i forskjellige situasjoner, og må derfor få hjelp til å skjønne hvordan de skal være i samvær med andre (KD, 2011. s. 31).

Barn har ikke kompetanse til å vite hva omsorg og toleranse er uten å ha fått hjelp til å forstå at det er sånne verdier man verdsetter og utøver i et barnehagemiljø. For å kunne gi omsorg

må man ha kompetanse om hva omsorg er. Både personlig og faglig kompetanse vil spille en rolle i hvordan man utøver omsorg i samspill med toddlerne.

2.8 Tidlig tilknytning knyttet til omsorg

Den tidlige tilknytningen knyttet til omsorg er et aspekt som er viktig for å forstå tilknytning i barnehagen, og er derfor med som en innledning til kapittel 2.8. Det er den første primære tilknytningen et barn opplever, og skjer som regel i spedbarnets hjem. Tilknytning og samspill starter som regel i det barnet blir født. «Samspillet omfatter foreldrenes, eller en annen omsorgspersons, vilje og evne til å støtte barnets behov for både å få beskyttelse, trøst og trygghet i utsatte situasjoner og for å få utforske verden under rimelig sikre betingelser, når dette er mulig» (Boberg, Hagström & Broberg 2014. s. 34).

Spedbarnet vil ikke kunne klare seg på egenhånd og det knytter seg raskt til den personen som er der for å ta vare på det. «Spedbarnet trenger mye tid sammen med og sensitiv oppmerksomhet fra omsorgspersonenes side for å bygge opp trygge tilknytningsrelasjoner til de» (Bowlby, 2007, ref. i Drugli, 2014, s. 23). Barnet kan knytte seg til flere personer som står det nært, dette kan være personer som gir dem fysisk og emosjonell omsorg, er stabilt tilstede i livet deres, og personer som er villige til å inngå i en nær, positiv og forutsigbar relasjon med dem. «Gjennom tilknytningsprosessen vil barnet utvikle en grunnleggende tillit eller mistillit til omgivelsene» (2014, s.21). Barnet er avhengig av foreldrene for at samspillet skal utvikle seg positivt (Drugli, 2014, s.21- 22).

2.9 Tilknytning og trygghet i barnehagen i forhold til omsorg

Stadig flere små barn starter i barnehagen når de er rundt ett år gamle, og i 2014 gikk 80,1 % av landets ett- og to åringer i barnehage (Statistisk Sentralbyrå, 2014). Det er mer og mer vanlig at barn begynner i barnehagen fra rundt ett-års alder, noen også litt før, og tilvenningsperioden er viktig for å skape en god relasjon med trygghet og nærhet mellom den

voksne i personalet og barnet. Drugli skriver at de små barna i denne perioden er veldig sårbare, og at de ikke har den kognitive forutsetningen til å vite hva som skjer når foreldrene forlater dem i barnehagen. De har heller ingen evne til å styre og forstå de følelsene som kan oppstå. Hun nevner mangel av objektkonstans som en sårbar tilstand for toddlere. Det vil si at så små barn som ikke har utviklet objektssansen mangler evnen til å forstå at foreldrene kommer tilbake når de forlater dem i barnehagen. Det igjen kan føre til en stresset situasjon for barnet, uten at de klarer å dempe eller uttrykke det. Det er heller ikke sikkert det kan synes på barnet at det er stresset (Drugli, 2024, s. 34).

For å unngå sånne situasjoner, og få barnet til å føle seg trygg, er det viktig med gode omsorgspersoner i barnehagen som kan sette seg inn i situasjonen og hjelpe til med å regulere vonde følelser som kan oppstå, og gi barna den tryggheten de trenger. For å kunne gi best mulig omsorg i denne perioden er man avhengig av barnehagepersonalets kompetanse om de små barna/toddlerne, som er i en sårbar situasjon. Denne tryggheten kan styrkes gjennom et kompetent personale som i samarbeid med foreldrene tilrettelegger for en tilvenningsperiode tilpasset det enkelte barnet (Glaser, 2013).

Drugli skriver at barnehagen må sørge for at tilvenningsperioden legger til rette for en trygg relasjon mellom minst en voksen i barnehagen og barnet, for at det skal kunne føle seg trygt (2014). Tilvenningsperioden i barnehagene er individuelle da det er store forskjeller på både barna og barnehagene. Selv om det står skrevet i barnehageloven §1 Formål, 1. ledd (KD, 2011, s. 7) at omsorg er noe barnehagen skal ivareta i forståelse og samarbeid med hjemmet, så er det av erfaring i praksis som regel tre dager som blir satt av til tilvenning. Derfor vil jeg hevde at det er viktig at barnehagepersonalet har fokus på ikke bare å ivareta, men å fremme omsorg for de yngste barna i barnehagen.

I artikkelen *Babies and toddlers in non-parental daycare can avoid stress and anxiety if they develop a lasting bond with one carer who is consistently accessible to them* skriver Richard Bowlby at toddlere sjelden tar skade av å være alene i barnehagen noen timer så lenge den sekundære tilknytningspersonen er til stede. Han nevner på samme måte som Drugli at hvis denne personen mangler vil det oppstå en stresset situasjon for barnet (Bowlby. 2007. s. 311) Han nevner allikevel at små barn er ekstremt lett utsatt for et høyt stressnivå i hjernen hvis ikke primær eller sekundær tilknytningsperson er tilstede, og skriver at noen forskere er veldig bekymret angående kortisolnivået som kan oppstå i barnets hjerne når de føler seg utrygge. «They worry that as babies` brains develop in response to the neurochemicals in their body,

their brains may become adapted to chronically high levels of cortisol, and this may be affecting their ability to control their emotions and behaviour as they grow up» (Bowlby, 2007. s. 311).

Det er ikke dermed sagt at barn som er utrygge når de er små utvikler seg i den retning at de får problemer når de blir større, men Bowlby er klar på viktigheten av en trygg og god tilknytning til både primær- og sekundær tilknytningsperson for å gi et så godt fundament som mulig for å unngå nettopp dette (Bowlby, 2007). Drugli kaller dette for en sentral beskyttelsesfaktor, og det kan ha positiv effekt på lang sikt i barnets liv (Drugli, 2014. s. 35). Tilknytningen i barnehagen er veldig viktig, spesielt for toddlerne. Fram til barna er to år er de spesielt sårbare, men etter denne alderen skriver Drugli at kvaliteten på tilknytningen blir lavere og at barnet med sitt trygge fundament er klare til å skape mer samspill med de andre barna i barnehagen, enn med de voksne (Drugli, 2014). Et spørsmål som kan stilles i denne sammenhengen er hvordan denne sårbare tiden kunne ha blitt uten personalets samlede kompetanse om toddlernes behov for omsorg.

Mange foreldre ser på de ansatte i barnehagen som en stedfortreder for seg selv, og ønsker at forholdet til deres barn skal være nært og trygt. Når foreldrene er trygge i relasjonen vil det smitte over på barnet, og på denne måten er de med på å gi barnet sitt en god oppfatning av de ansatte til sitt barn, og trygger opplevelsen de vil få i barnehagen (Drugli, 2014, s. 35). Dermed vil jeg hevde at samarbeid med foreldrene som rammeplanen nevner, er en viktig faktor for at barnet skal få omsorg og føle seg trygt i barnehagen, men at personalets samlede kompetanse allikevel er den faktoren som er viktigst.

3.0 Metode

Metode blir av sosiologen Vilhelm Aubert beskrevet på denne måten: «En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder» (ref. i Dalland, 2012, s. 111).

En vitenskapelig metode er en teknikk man benytter for å kunne gi svar på forskningsspørsmål av ulik karakter. Målet med å benytte en spesiell metode er å hente informasjon om den «sosiale virkeligheten» og vite hvordan man kan analysere denne informasjonen (Johannesen, Tufte & Christoffersen, 2010, ref. i Dallan, 2012, s. 66). For å kunne analysere datamateriale kan man gå fram på flere måter, og metoden i min bacheloroppgave falt på en kvantitativ metode for å søke svar på noe av det problemstillingen spør om: «*Hvordan kan barnehagepersonalets kompetanse bidra til å fremme omsorg for toddlerne i barnehagen?*» En kvantitativ metode vil fortelle noe om telling, utbredelse og antall i motsetning til en kvalitativ metode som sier noe om tolking, dybde og betydning. (Dallan, 2012. s. 112-113). Samtidig sier Bærgsland & Jæger at kvantitative undersøkelser preges av nøyaktighet og at resultatene gjerne fremstilles i prosenter, tabeller, grafer eller andre statistikker. De bemerker at tall og statistikk ikke er selvforklarende, og at man derfor må tolke resultatene i etterkant (2014, s. 68-69).

Jeg har valgt å innhente et lite antall opplysninger i fire styringsdokumenter som er utarbeidet og utgitt av regjeringen. Denne datainnsamlingen skjer uten direkte kontakt med feltet, og vil gi data i form av målbare enheter til analysen (Dallan, 2012 s. 112-113). Grunnen til at valget falt på en kvantitativ undersøkelse er at det er lett tilgjengelig materiale, tellingen vil gi oversikt på om omsorgsbegrepet blir satset på/nevnt i like stor grad som lek- og læringsbegrepene, samt at det er ikke like enkelt å intervju medlemmer av regjeringen. Jeg kunne ha valgt å oppsøke politikere i min egen kommune, men svarene hadde da måtte bygge på hvordan en liten part tolker styringsdokumentene. Jeg valgte heller å stå fritt i tolkningen ut fra datamateriale og fagkunnskap. Det gir samtidig en ryddig og god oversikt når resultatene settes inn i en tabell som jeg har valgt å gjøre.

Samtidig kunne intervju og/eller observasjon i praksisfeltet ha gitt meg en god indikasjon på hvordan omsorg fremmes i en barnehagehverdag. På denne måten kunne jeg ha kommet nærere på personalet som faktisk gir omsorgen, og det hadde vært spennende å drøfte

observasjonen mot fagkunnskap og funn. Selv om observasjon ikke er kontrollerbart, hadde det allikevel kunne gitt meg en annen forståelse å oppsøke feltet direkte og at jeg kunne fått en mer helhet i oppgaven min (Dallan, 2012). Annen faglitteratur kunne og ha gitt en annen synsvinkel og et bredere resultat, men jeg har valgt å være tro mot mine kilder og ha en snever tilnærming til problemstillingen.

I oppgaven har jeg tatt i bruk relevant litteratur for å belyse teorien som er vesentlig for å besvare problemstillingen. Jeg har også benyttet Stortingsmeldinger nr. 19, 24 og 41, *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*, samt mindre artikler og utdrag fra bøker og internett. *Metode og oppgaveskriving* av Olav Dalland (2012) og *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen* av Bergsland & Jæger (2014) har vært til god hjelp når det gjelder strukturen av selve oppgaven.

For å komme fram til resultatene lastet jeg ned de tre Stortingsmeldingene og *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (KD, 2011), og benyttet et telle-program som ligger lagret i Word. Jeg telte først antall ord i hele dokumentet, før jeg telte begrepene. Dette gjentok jeg med alle styringsdokumentene. Funnene satte jeg inn i en tabell hvor jeg uthevet omsorgsbegrepet med en farge.

I tillegg til de offentlige dokumentene har jeg benyttet relevant litteratur for å kunne belyse det problemstillingen spør om, og for å kunne drøfte funnene opp mot fagkunnskap.

3.1 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet og validitet, eller påliteligheten og gyldigheten knyttet til funn i offentlige styringsdokumenter, er klart til stede ved at dette er dokumenter som er lett tilgjengelige for allmennheten (regjeringen. no). Når man går inn og teller forekomsten av begreper i dokumenter, er resultatet avhengig av et telle-program og en nøyaktig avlesing for å kunne gi det rette svaret. «Selv om data i utgangspunktet er relevante, må de også være samlet inn på en slik måte at de er pålitelige» (Dallan, 2012, s. 120). Det betyr at alle ledd i en undersøkelse må være fri for unøyaktigheter.

Jeg valgte ut fire sentrale styringsdokumenter koplet til barnehagen for å finne ut hvordan omsorg blir belyst i forhold til lek og læring. Hadde jeg valgt andre dokumenter og forskning

om temaet, kunne jeg ha belyst omsorgsbegrepet ytterligere og fått et mer utfyllende svar koplet til omsorgsbegrepet i barneoppdragelsen. Intervju og observasjon kunne også ha utfyllt svar på om fordelingen av omsorg, lek og læring er lik i praksis som i styringsdokumentene. Dallan skriver at funn fra observasjon og intervju er avhengig av hvordan både en selv, og den man intervjuer/observerer, tolker spørsmål, svar og inntrykk, og at resultatet kan bli påvirket på denne måten. Spørsmålene man stiller må også være relevante for problemstillingen for at resultatet skal bli så bra som mulig (Dallan, 2012).

4 Kvantitativ undersøkelse og funn

Jeg skal i teoridelen benytte meg av sentrale styringsdokumenter for å prøve å få svar på min problemstilling; *Hvordan kan barnehagepersonalet med sin kompetanse bidra til å fremme omsorg for toddlerne i barnehagen?* Som innfallsvinkel A krever, vil jeg presentere styringsdokumentene som materiale og teori jeg vil belyse dette med. Funn fra analysemateriale vil bli drøftet med hjelp av teorien/fagkunnskapen.

Jeg har som tidligere beskrevet gjort en undersøkelse i St. Meld. nr. 19: *Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen* (KD, 2015-2016), St. Meld. nr. 24: *Framtidens barnehage* (KD, 2012-2013), St. Meld. nr. 41: *Kvalitet i barnehagen* (KD, 2008-2009) og *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (KD, 2011) som alle er styringsdokumenter til barnehagene gitt av Stortinget. Stortingsmeldingene og *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver* (KD, 2011) er politiske føringer som alle barnehager er pliktet til å følge. I min undersøkelse ønsket jeg å ta for meg begrepene *omsorg*, *lek* og *læring* for å se hvor mange ganger de forekommer i styringsdokumentene. En oppfatning er at omsorgsbegrepet blir nevnt relativt sjelden, mens det er større fokus på lek og læring fra politisk hold. Som man kan lese på regjeringens egne infosider, stemmer det godt. Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen sier at det etter utbygging av nok barnehager i etterkant av barnehageforliket, nå skal satses på kvalitet og innhold i barnehagene i Norge. Tilbudet barna nå skal få er mer lek og læring (regjeringen.no, 05.06.2015). Erfaringsmessig er inntrykket at omsorgsbegrepet nevnes sjeldnere i den nyeste St. Meld. nr. 19 (2015-2016), enn de to foregående. Denne undersøkelsen vil stadfeste om resultatene stemmer overens med oppfatningene. I St. Meld. nr. 19 (2015-2016) er begrepene *lek og læring* med i selve overskriften, og det er denne St. Meld. som legger føring for den nye rammeplanen for barnehagen som skal gis ut 2017 eller noe senere.

I undersøkelsen har jeg benyttet kvantitativ metode med telling, utbredelse og antall, der jeg har telt forekomsten av de tre begrepene i alle tre St. Meld., samt *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (Dalland, 2012. s. 112-113). Jeg har benyttet faglig analysemateriale, og har dermed ikke beveget meg ut i feltet for en empirisk undersøkelse. Denne undersøkelsen er kontrollerbar i form av styringsdokumentene som ble benyttet. Jeg har laget en tabell med forekomst av begrepene, og i hvilket styringsdokument jeg har hentet tallene fra. Dette kan sees i tabellen under:

	ST. MELD. NR.41 (2008-2009)	ST. MELD. NR. 24 (2012-2013)	ST. MELD. NR. 19 (2015-2016)	RAMMEPLAN FOR BHG. INNHOLD OG OPPGAVER
ORD I ALT	62624	64507	55586	13427
LEK	151	122	214	122
LÆRING	341	202	413	109
OMSORG	115	64	94	59
LEK/LÆRING/OMSORG	607/62624	388/64507	721/55586	290/13427
AV TOTALT ORD				

Tabell 1.

Som vi kan se av undersøkelsen er begrepet *omsorg* nevnt færrest ganger av de tre begrepene som ble undersøkt i styringsdokumentene. *Lek* er nevnt flere ganger enn *omsorg*, mens *læring* er det som forekommer flest ganger.

I St. Meld. Nr. 24 (2012-2013) er omsorgsbegrepet nevnt 64 ganger, dette er noen ord over *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (KD, 2011), men når man ser på forekomsten av totalt antall ord, er det allikevel i denne St. Meld. det blir nevnt færrest ganger. I St. Meld. nr. 19 (2015-2016) er omsorgsbegrepet nevnt 30 ganger mer enn i St. Meld. nr. 24 (2012-2013), men den nyeste Stortingsmeldingen inneholder 8921 færre ord i alt. Konklusjonen blir derfor at omsorgsbegrepet stadig blir nevnt færre ganger enn lek- og læringsbegrepene, og at det på en måte usynlig-gjøres i styringsdokumentene.

De største forskjellene ses nettopp i St. Meld. nr. 19 (2015-2016), der lekbegrepet er nevnt over dobbelt så mange ganger som omsorgsbegrepet, og læringsbegrepet er nevnt hele 319 ganger mer enn omsorgsbegrepet. I alt er de tre begrepene nevnt færrest ganger til sammen i St. Meld. nr. 24 (2012-2013) og flest ganger til sammen i St. Meld. nr. 19 (2015-2016).

Tallene beviser mistanken; omsorg er det begrepet som blir nevnt færrest ganger, selv om det er et av fire begreper som *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver* (KD, 2011) nevner som sentralt for barnehagens virksomhet. *Omsorg, lek, læring og danning* anerkjenner barndommens egenverdi, og det å gi omsorg og nærhet blir i rammeplanen nevnt som barnehagens primæroppgave (KD, 2011. s. 15).

Omsorg blir av politikerne fremhevet i *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* som en rett barna har: «Barn har rett til omsorg og skal møtes med omsorg» (KD, 2011. s. 29) Det nevnes også at personalet har en yrkesetisk forpliktelse til å gi omsorg og handle omsorgsfullt overfor alle barna som går i barnehagen, der kommer barnehagepersonalets helhetlige kompetanse inn, og det er både faglighet og personlighet som spiller inn på måten man handler på. Yrkespraksis fra småbarnsavdeling beviser at omsorg er internalisert og er naturlig i enhver situasjon. Barna blir sett, hørt, trøstet og anerkjent både verbalt og nonverbalt gjennom hele dagen (Haugen, Løkken & Røthle, 2013).

Undersøkelsen i styringsdokumentene viser at *omsorg* blir nevnt færre ganger enn *lek* og *læring*, mens måten det er nevnt på allikevel oppfattes som viktig og primært for hvordan barnehagepersonalet kan fremme omsorg for toddlerne i barnehagen.

5.0 Drøfting og konklusjon

Denne bacheloroppgaven har blitt skrevet med tanke på å søke svar på problemstillingen: *Hvordan kan barnehagepersonalet med sin kompetanse bidra til å fremme omsorg for toddlerne i barnehagen?*

Drugli (2014) og Bowlby (2007) skriver at barn har behov for omsorg fra de blir født. Foreldrene er deres primære omsorgsgiver, mens kontaktpersonen i barnehagen blir deres sekundære omsorgsgiver. Når så mange barn begynner tidlig i barnehagen, gjerne før fylte ett år (Statistisk Sentralbyrå, 2015) er det en forutsetning at barnehagepersonalet har god kunnskap og kompetanse om denne aldersgruppen. Toddlerne har en fenomenologisk væren i livet, og de opplever verden på en helt annen måte enn det barnehagepersonalet gjør (Løkken, 2004). Hva skjer hvis kompetansen om toddlerne mangler? Blir barna da sett på den måten foreldrene forventer og forlanger? De leverer fra seg det mest dyrebare de har, og viktigheten av at deres barn er trygge, blir sett og anerkjent hver eneste dag er det viktigste for dem. Er foreldrene trygge i relasjonen, vil det smitte over på barnet (Drugli, 2014), og på denne måten mener jeg de fremmer en god og trygg utvikling hos barnet.

En god relasjon er preget av at barnehagepersonalet er nærværende, engasjerte, tilgjengelige og ser barna. De skal og vise omsorg i enhver handling som skjer i barnehagen, og gi barna bekreftelse på at de er sett og hørt (Haugen, Løkken & Röthle). Barnehagepersonalet er rollemodeller for barna, og bør til enhver tid tenke over sine holdninger og handlinger. Jeg vil hevde at gode rollemodeller tidlig i livet legger føringer for hvordan barna opplever seg selv, og handler i forhold til andre mennesker senere i livet.

I St. Meld. Nr. 19 (2015-2016) står det skrevet at «personalet og deres kompetanse er den viktigste enkeltfaktoren for at barn skal trives og utvikle seg i barnehagen» (KD, 2016, s. 69), Dette utsagnet bekrefter at kompetansen er viktig for å fremme omsorg i barnehagen. Jeg vil hevde at uten omsorg i enhver handling, vil trivsel og utvikling stagnere, og barna vil heller ikke bli trygge i sin rolle. Det kan skape en vond sirkel som igjen går ut over lek, læring, danning og relasjonsbygging.

Det er stadig behov for kompetanseheving i barnehagen. Barnehagepersonalet må dele kompetanse innad i personalgruppen og delta på kurs og etterutdanning for å heve sin fagkunnskap. Samtidig er den personlige kompetansen viktig i nær tilknytning til teoretisk

kunnskap og yrkesspesifikke ferdigheter (Skau, 2011). Hvis man innehar alle disse egenskapene mener jeg man vil utgjøre en stor forskjell for toddlerne i barnehagen, og sørge for at de får en trygg og god hverdag fylt med omsorg.

Hvem er det så som bestemmer hvilke føringer som ligger til grunn for hvordan barnehagepersonalet tolker omsorgsbegrepet? Rammebetingelser i form av offentlige styringsdokumenter, utgitt av regjeringen, legger føringer for satsningsområder i barnehagen. Det er lover og regler som personalet må følge, og ved å undersøke forekomsten av omsorgsbegrepet, sett i forhold til lek- og læringsbegrepet, vil jeg forsøke å finne svar på om fokuset trekkes bort fra omsorgsbegrepet samtidig som de andre får mer omtale.

Den kvantitative undersøkelsen var en spennende prosess der jeg tok for meg de offentlige styringsdokumentene St. Meld. nr. 19 (2015-2016), nr. 24 (2012-2013) og nr. 41(2008-2009), samt *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (KD, 2011) for å telle begrepene *omsorg*, *lek* og *læring*. Min førforståelse var at omsorgsbegrepet stadig har måtte vike plass for lek- og læringsbegrepene, og det var interessant å se at det stemte godt. Det at læringsbegrepet blir nevnt hele 319 ganger mer enn omsorgsbegrepet i St. Meld. Nr. 19 (2015-2016) er oppsiktsvekkende, og når jeg vet at den nye *Rammeplanen* skal bygge på denne, synes jeg det er litt bekymringsfullt, nettopp fordi omsorg blir nevnt som det primære behovet for toddlerne og de andre barna i barnehagen. (KD, 2011, s. 15). Omsorgsbegrepet nevnes 21 færre ganger i St. Meld. Nr. 19 (2015- 2016) enn i *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (2011), det til tross for at meldingen inneholder 42 159 ord mer enn rammeplanen. Jeg kan for øvrig, som en liten digresjon, nevne at i denne bacheloroppgaven blir omsorgsbegrepet nevnt 167 ganger, mot lek som nevnes 37 ganger og læring som nevnes 40 ganger.

Positiv erfaring fra praksis, min interesse for toddlerne spesielt, og hva som kreves av de ansatte for å kunne gi dem en så trygg og god hverdag i barnehagen som mulig, har drevet mine søk framover. Jeg har lest litteratur og styringsdokumenter med stor interesse, og i det følgende vil jeg konkludere som et svar på problemstillingen: *Hvordan kan barnehagepersonalet med sin kompetanse bidra til å fremme omsorg for toddlerne i barnehagen?*

Fagkunnskap og styringsdokumenter viser at personalets kompetanse om toddlere og omsorg generelt er meget viktig, og at barnehagen må jobbe spesielt med kompetanseheving via kurs

og etterutdanning. Det at omsorgsbegrepet har blitt mindre synlig i offentlige styringsdokumenter nå enn tidligere, gir et svar på at det er enda viktigere å ha kompetanse om omsorg i barnehagen. Samtidig er det viktig å se omsorg i tilknytning til lek og læring, som et viktig aspekt for toddlernes totale utvikling og dannning. Oppgaven viser at barnehagepersonalet ved å være bevist på sin kompetanse, bidrar til å fremme omsorg for toddlerne i barnehagen.

Som en avslutning vil jeg hevde at den kunnskapen jeg har tilegnet meg gjennom prosessen med å skrive en bachelor, definitivt har hevet min kompetanse, og er noe jeg vil ta med meg inn i min kommende jobb som pedagogisk leder på avdeling for ett-åringene.

Litteraturliste

- Bergsland, M. D & Jæger, H. (red.). (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bowlby, R. (29. 11.2007). *Babies and toddlers in non-parental daycare can avoid stress and anxiety if they develop a lasting secondary attachment bond with one carer who is consistently accessible to them.* Lokalisert på <http://dx.doi.org/10.1080/14616730701711516>
- Broberg, M., Hagström, B. & Broberg, A. (2014) *Tilknytning i barnehagen. Hva betyr trygghet for lek og læring?* Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bø, I. & Helle, L. (2014). *Pedagogisk ordbok. Praktisk oppslagsverk i pedagogikk, psykologi og sosiologi*. (3. Utg.). Oslo: Universitetsforl.
- Dallan, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. (5. Utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Det kongelige kunnskapsdepartement. (2012-2013). *Meld. St. 24. Melding til Stortinget. Framtidens barnehage*. Oslo: Det kongelige kunnskapsdepartement.
- Det kongelige kunnskapsdepartement. (2015-2016). *Meld. St. 19. Melding til Stortinget. Tid for lek og læring. Bedre innhold i barnehagen*. Oslo: Det kongelige kunnskapsdepartement.
- Det kongelige kunnskapsdepartement. (2008-2009). *St. meld. nr. 41. Kvalitet i barnehagen*. Oslo: Det kongelige kunnskapsdepartement.
- Drugli, M. B. (2014). *Liten i barnehagen. Forskning, teori og praksis*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Glaser, V. (2013). *Foreldresamarbeid. Barnehagen i et mangfoldig samfunn*. Oslo: Universitetsforl.
- Gotvassli, K-Å. (2013). *Strategisk kompetanseutvikling i barnehagen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

- Haugen, S., Løkken, G. & Røthle, M. (red.) (2013). *Småbarnspedagogikk. Fenomenologiske og estetiske tilnærminger*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Haugen, S. (1998). *Omsorg og pedagogikk - kvalitet i barnehagetilbod for små barn*. Gjøvik: Det norske samlaget.
- Johannesen, N. & Sandvik, N. (2008). *Små barn og medvirkning - noen perspektiver*. Latvia: Cappelen Akademisk Forl.
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Løkken, G. (2004). *Toddlerkultur. Om ett- og toåringers sosiale omgang i barnehagen*. Latvia: Cappelen Akademisk Forl.
- Regjeringen.no (05.06.2015). *Stortingsmelding om barnehager*. Lokalisert på: www.regjeringen.no/no/aktuelt/stortingsmelding-om-barnehager/id/2415262
- Sandvik, S. (2006). *Temahefte om de minste barna i barnehagen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Skau, G. M. (2011). *Gode fagfolk vokser. Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. (4. Utg.). Latvia: Cappelen Damm Akademisk.
- Statistisk Sentralbyrå. (2015). *Barnehager 2014, endelige tall*. Lokalisert på: <http://www.ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager>
- Steinsholt, K. & Øksnes, M. (2002). «*Stop making sense!*» *Perspektiver på barn og barndom*. I Sagberg, S. & Steinsholt, K. (red.). *Barnet: Konstruksjoner av barn og barndom*. Oslo: Universitetsforl.
- Thoresen, I. T. (2015). *Barnehagelæreren. Profesjon, politikk og forskning*. Latvia: Cappelen Damm Akademisk.

Vedlegg

Boks 1.1 Barnehagens nye formålsparagraf

§ 1 Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og danningsom grunnlag for allsidig utvikling. Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon, slik som respekt for menneskeverdet og naturen, på åndsfrihet, nestekjærighet, tilgivelse, likeverd og solidaritet, verdier som kommer til uttrykk i ulike religioner og livssyn og som er forankret i menneskerettighetene.

Barna skal få utfolde skaperglede, undring og utforskertrang. De skal lære å ta vare på seg selv, hverandre og naturen. Barna skal utvikle grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. De skal ha rett til medvirkning tilpasset alder og forutsetninger.

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.